

שינוי חברתי-שכונת קפלן כפר סבא

הצורך החברתי שעליו יענה התכנון המוצע היא צמצום פשיעה ותהליכי עבריינות בקרב ילדים וצעירים אשר מוגדרים בתור ילדים בסיכון, בשכונה בכפר סבא. שכונה זו היא שכונה ותיקה בכפר סבא, אשר בדרך כלל שוכנו בה עולים חדשים. תחילה התיישבו בשכונה עולים חדשים מעדות המזרח, ובעשורים האחרונים שוכנו בה אוכלוסייה גדולה של עולים חדשים מברית המועצות, ובעיקר עולים חדשים ממדינת אתיופיה.

בשל ההזנחה, אשר באה לידי ביטוי גם במישור הפיזי וגם במישור החינוכי, סובלת השכונה זו מפשיעה זוטרה, שוטטות, התנהגות רעשנית ושאר מאפיינים אשר פוגעים באיכות החיים של השכונה, ומסכנים את הילדים שהתנהגות זו עלולה להתקבע בקרבם ולהפוך למאפיין שלהם. הרעיון של העבודה הזו היא למצוא אפשרות חינוכית אשר תוכל לשנות את עולם הערכים שלהם למצמצם את תופעת העבריינות שמציגים אותם בני נוער בסיכון.

רקע תיאורטי/מקצועי

פשיעת בני נוער היא בעיה חברתית חמורה. בשנים האחרונות אנו עדים למספר הולך וגדל של בני נוער בסיכון אשר עלולים להידרדר להתנהגות עבריינית בגיל ההתבגרות ולאחר מכן (מוכתר, 2016). יש לזכור תקופת גיל ההתבגרות היא תקופה אשר מלווה בלחצים, בלבול, חוסר ביטחון ומשברים אחרים אשר נובעים מתהליך חיפוש הזהות בקרב ילדים קטנים (בשן, 2014). מאחר והילדים הקטנים מבקשים למצוא לעצמם זהות, באופן אשר יהיה מנותק מן ההורים כדי להגדיל את תחושת העצמאות, הם יכולים, ללא הכוונה נכונה, להצטרף לפעילות עבריינית או לבצע פעולה עבריינית.

התכנון של עבודה זו יתמקד במיצוי של דרכי טיפול, טרם הענישה. זאת מאחר והאישיות של בני הנוער עדיין לא מעוצבת דיה ולכן היא עוד ניתנת לשינוי. ראש מחלקת נוער באגף חקירות התבטא בנוגע לילדים באופן הבא:

"עבודת המשטרה עם קטינים משלבת מניעה, הפניה לטיפול ואכיפה. במסגרת זו עובדי הנוער נוטלים חלק פעיל בפרויקטים, שהינם על רצף אכיפה-טיפול, ומשתפים פעולה עם משרדי ממשלה הרלוונטיים ועם גורמים מקצועיים אזוריים" (בשן, 2014).

אם כן עבודה זו תבקש למצא פרויקטים, שיהיו פרויקטים טיפולים אשר יוכלו לצמצם את היקף העבריינות של בני הנוער ולמצוא עבורם אלטרנטיביות שיוציאו אותם מתחום העבריינות. המשטרה עצמה הפעילה תכנית, אשר נקראה קבוצות דיון משפחתיות (קד"מ) ואשר נועדו להוות תחליף להליך פלילי. המטרה של התכנית הזו הייתה לסייע לקטינים שעברו על החוק לצאת ממעגל הפשיעה באמצעות תכנית, אשר תענה על צרכי השיקום של מבצע העבירה ועל הצרכים של נפגע העבירה שסבל מפעילות זו (בשן, 2014). בשנת 2012, כאשר הופעלה התוכנית, הופנו לתוכנית זו 1081 בני נוער אשר קיבלו טיפול, במקום להמשיך את התהליך של הרישום הפלילי. בין שאר הכלים של התוכנית, היא מבקש להטמיע בקרב בני נוער ערכים אשר שוללים שימוש של סמים, אלכוהול ו אלימות, כדי ליצור בקרבם ערכים טובים יותר שיהפכו אותם לחלק יעיל וחיובי בחברה.

כדי להבין את ההיגיון אשר עומד מאחורי התוכניות הללו יש להזכיר תיאוריות חברתיות אשר ביקשו למנוע את הופעת העבריינות בקרב ילדים ובני נוער. תיאוריית הפיקוח החברתי מציעה כי יש ארבעה מדדים שקיומם יכול להביא לכך שהפרט ימנע מפשיעה (Hirschi, 1969):

1. התקשרות: זיקה לאחרים
2. נגישות לאמצעים לגיטימיים
3. אמון ואמונה: אמונה בנורמות של החברה
4. מחויבות ומעורבות: מעורבות בפעילות נורמטיבית.

מודל זה, אשר הוצע על ידי החוקר הירשי, מבקש לקבוע כי ככל שהקשרים יהיו חזקים יותר, כך תקטן הנטייה של האדם להיות עבריין.

במחקר הוצע כי דרך אחת אשר יכולה לענות על הממדים הללו ולאפשר מענה לצרכים של הילדים, היא באמצעות תכנית ספורט ככלי לשינוי התנהגות לא נורמטיבית. ראשית, נוכל לומר כי אין מחלוקת במחקר בנוגע ליעילות של תכניות הספורט בתור כאלו אשר מסוגלות למשוך בני נוער למסגרות חינוכיות וככלי לחברות. בנוסף לכך נעשו תכניות ספורטיביות אשר נועדו לטפל בבעיות עבריינות בקרב בני נוער, אשר הראו ממצאים חיוביים ביכולת השיפור של התנהגות בני נוער בסיכון במדינות שונות (אנגלית).

לדוגמא, תכנית הייעוץ הספורטיבי של אזור ווסט יורקשייר באנגליה. תכנית זו נמשכה 12 שבועות ואליה הצטרפו בני נוער שקיבלו ייעוץ וליווי אישי לעבריינים צעירים. התוכנית ביקשה לחשוף את בני הנוער לפעילויות פנאי חדשות, אשר היו מסוגלות להוות תחליף לפעילות העבריינית של אותם בני נוער. הממצאים של המחקר הראו כי נערים שסיימו לפחות חודשים במסגרת התוכנית היו בעלי סיכוי נמוך באופן משמעותי לחזור לאורח חיים עברייני. הספורט שימש עבורם בתור מערכת שהקנתה ערכים חיוביים יותר (Smith & Waddington, 2004). תכנית נוספת היא כדורסל של חצות אשר הופעלה במקומות שונים בארצות הברית באותה המתכונת, והראתה שיפורים רבים בתחום השיפור הערכי של התלמידים ובמניעת החזרה שלהם למעגל הפשיעה (Nam and others, 2014).

תכניות ספורט, אשר יפורטו להלן מקיימות שניים מתוך ארבעת המדדים של הירשי באופן מידי ומבקשות להשיג את כל הממדים בשלבים הסופיים של התכנית. כך היא תגשים את המדדים של המודל באופן אשר יהיה מסוגל לספק לאותם הילדים את התנאים הדרושים להם כדי שלא להידרדר לפשיעה ולהתנהגות עבריינית.